

آموزش مداوم

مجله دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان

دوره ۱۹، خرداد ۱۳۹۹، ۳۲۲-۳۱۵

محیط و نحوه نشستن در یک گروه کوچک آموزشی

محسن رضائیان^۱

دریافت مقاله: ۹۸/۱۰/۱۱ ارسال مقاله به نویسنده جهت اصلاح: ۹۸/۱۱/۱۳ دریافت اصلاحیه از نویسنده: ۹۸/۱۱/۱۶ پذیرش مقاله: ۹۸/۱۱/۱۹

چکیده

گروه‌های کوچک که برای آموزش و یادگیری تشکیل می‌گردند، در صورتی که به خوبی مدیریت شوند می‌توانند بازده خارق‌العاده‌ای در امر یادگیری داشته باشند. شواهد موجود نشان می‌دهد که مکان برگزاری و نحوه نشستن افراد در یک گروه کوچک آموزشی، تأثیر بسیار زیادی در میزان موفقیت یا عدم موفقیت یک هماهنگ کننده در استفاده صحیح از پویایی آن گروه دارد. بنابراین، هدف از نگارش مقاله حاضر، پرداختن به خصوصیات محیط برگزاری یک گروه کوچک آموزشی و نحوه نشستن افراد در چنین گروه‌هایی می‌باشد.

واژه‌های کلیدی: گروه‌های کوچک، آموزش، یادگیری، محیط، نحوه نشستن

مقدمه

این پنج مرحله برای یک گروه کوچک آموزشی می‌تواند شامل مراحل زیر باشد: مرحله اول، شکل‌گیری (Forming) نام دارد. در این مرحله، هماهنگ کننده گروه سعی می‌نماید تا هدف از تشکیل گروه و قوانین آن را برای اعضاء شرح دهد. وی هم‌چنین مقدمات لازم برای آشنایی مابین اعضاء گروه را فراهم می‌آورد. مرحله دوم، هنجاریابی (Norming) است که در آن، تک تک اعضاء ضمن آغاز به اشتراک گذاشتن ایده‌ها و تجربیات خود، با نقش خود در گروه و قوانین کلی گروه آشنا می‌شوند. در این مرحله، هماهنگ کننده تلاش می‌نماید تا مشارکت حداکثری اعضاء گروه را تشویق نماید (تصویر ۱) [۱۳].

گروه‌های کوچک که برای آموزش و یادگیری تشکیل می‌گردند، در صورتی که به خوبی مدیریت شوند می‌توانند بازدهی خارق‌العاده‌ای در امر یادگیری داشته باشند. تعداد افراد گروه می‌تواند از ۲ نفر شروع شده و تا ۳۰ نفر متغیر باشد. اما، معمولاً ما بین این دو مقدار، یعنی ۱۰ تا ۱۵ نفر، حالت بهینه‌ای را ایجاد خواهد کرد. رمز موفقیت در گروه‌های کوچک آموزشی در آن است که هماهنگ کننده گروه (Group Facilitator)، بتواند از مراحل تکامل و پویایی گروه، نهایت استفاده را ببرد [۱۲-۱]. تاکمن (Tuckman) در سال ۱۹۶۵ میلادی پنج مرحله برای تکامل و پویایی یک گروه در نظر گرفته است [۱۳].

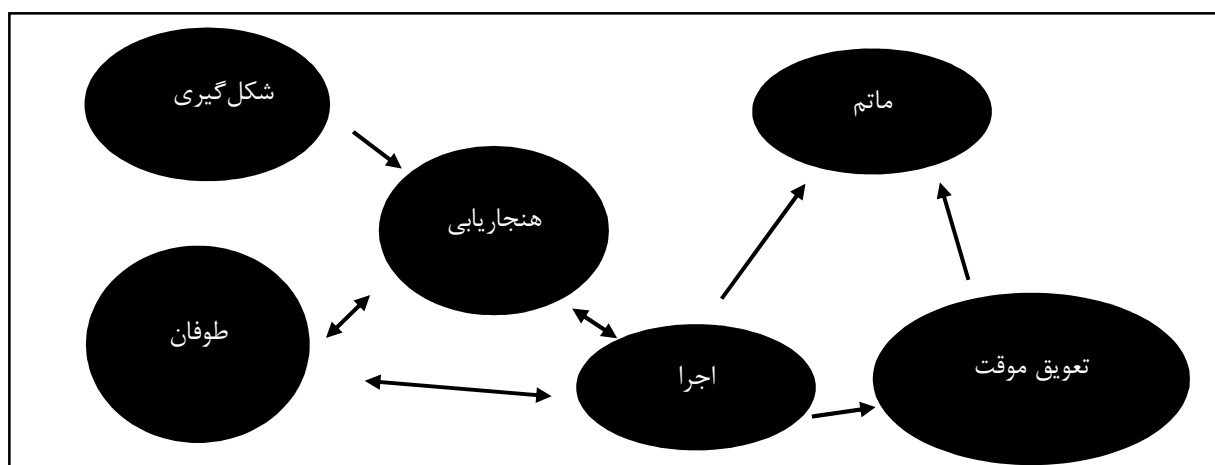
۱- استاد گروه آموزشی اپیدمیولوژی و آمار زیستی، مرکز تحقیقات محیط کار، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان، رفسنجان، ایران

تلفن: ۰۳۴-۳۱۳۱۵۱۲۳، دورنگار: ۰۳۴-۳۴۳۳۱۳۱۵، پست الکترونیکی: moeygmr2@yahoo.com

می‌نماید که اعضاء گروه به اهداف آموزشی خود دست یابند (تصویر ۱) [۱۳].

بالاخره، مرحله پنجم، مرحله اختتام گروه است. در این مرحله، یا فعالیت‌های گروه در یک جلسه به پایان رسیده و تا شروع جلسه بعدی، موقتاً گروه (Adjourning) تعطیل می‌شود. و یا این‌که، گروه در یک انسجام و هماهنگی کامل به اهداف آموزشی خود دست می‌یابد و به طور کلی جلسات گروه خاتمه یافته که برای اعضاء گروه نوعی حالت ماتم (Mourning) به دلیل خاتمه یک کار گروهی سودمند را فراهم می‌آورد (تصویر ۱) [۱۳].

مرحله سوم، طوفان (Storming) است، که در آن ممکن است تضادها و اختلافاتی بین اعضای گروه رخ دهد. با این وجود، هماهنگ کننده گروه سعی می‌نماید تا با درایت، اختلاف‌ها را حل و فصل نموده و اعضاء گروه را به همبستگی و انسجام لازم برساند. مرحله چهارم، مرحله اجرا (Performing) است که در آن تک تک اعضاء، به شیوه ای آگاهانه و در همکاری صمیمانه با سایر اعضاء، بر اهداف آموزشی گروه متمرکز می‌شوند. هماهنگ کننده گروه ضمن تسهیل و مدیریت فعالیت‌های گروه، نهایت تلاش خود را

تصویر ۱- مراحل تکامل و پویایی یک گروه از نظر تاکمن (Tuckman)

همان‌طور که ذکر گردید برای آنکه از پویایی گروه‌های کوچک آموزشی به بهترین نحو استفاده شود، نقش هماهنگ کننده گروه بسیار حائز اهمیت خواهد بود. در ارتباط با محل برگزاری جلسه آموزشی، هماهنگ کننده با تجربه گروه، باید ابتدا این مکان را از نزدیک مورد بازدید قرار دهد. بزرگی یا کوچکی بیش از حد محل می‌تواند تأثیرات نامطلوبی را ایجاد کند. بنابراین، اندازه بهینه محل آموزش، یعنی این‌که افراد بتوانند به راحتی در آن محل دور هم جمع شده و امکان

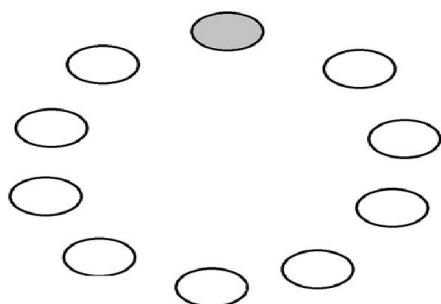
شواهد موجود نشان می‌دهد که مکان برگزاری و نحوه نشستن افراد در یک گروه کوچک آموزشی، تأثیر بسیار زیادی در میزان موفقیت یا عدم موفقیت یک هماهنگ کننده در استفاده صحیح از پویایی آن گروه دارد [۱۷-۱۴]. بنابراین، هدف از نگارش مقاله حاضر، پرداختن به خصوصیات محیط برگزاری یک گروه کوچک آموزشی و نحوه نشستن افراد در چنین گروه‌هایی می‌باشد.

خصوصیات محیط برگزاری یک گروه کوچک آموزشی

آنها بتوانند با یکدیگر به نحو مطلوبی ارتباط برقرار کرده و نه تنها با یکدیگر صحبت کنند بلکه عکس‌العمل‌های بدنی هم دیگر را نیز مشاهده نمایند.

در واقع همین تعاملات چند جانبه است که اگر توسط هماهنگ‌کننده گروه به نحو مطلوب مدیریت گردد، باعث می‌گردد که جریان آموزشی به تأثیر خارق‌العاده‌ی خود دست یابد. بنابراین، نحوه نشستن افراد در گروه‌های کوچک آموزشی باید به شکل متفاوتی نسبت به کلاس‌های درسی رسمی که فقط با روش سخنرانی اداره می‌شوند، تهیه و تدارک دیده شود [۱۴-۱۷].

یکی از بهترین شیوه‌ها، دور هم نشستن است (تصویر ۳). این روش به افراد کمک می‌کند که نه تنها هم‌دیگر را بتوانند مستقیم ببینند بلکه هماهنگ‌کننده هم جزئی از آنها به حساب می‌آید و در موقعیت متفاوت، برتر و یا بالاتری نسبت به آنها قرار نخواهد گرفت.

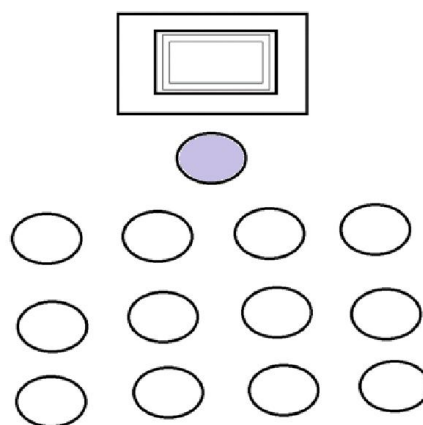
تصویر ۳- نحوه صحیح نشستن افراد در یک گروه آموزشی کوچک

اگرچه برخی از متخصصین امر آموزش معتقد هستند که نباید حتی یک میز گرد، مابین شرکت‌کنندگان قرار داد، چون که مانع از تعامل کامل آنها می‌گردد، اما به نظر، قرار داشتن یک میز گرد ضروری است. چرا که نیاز است افراد یادداشت‌هایی را در طول جلسه انجام دهند [۱۴-۱۷].

تحرك هم داشته باشند [۱۷-۱۴]. همچنین، نور کافی، رطوبت مناسب، درجه حرارت قابل قبول اطاق، صندلی‌های راحت، قرار گرفتن در محلی خلوت و بدون سر و صدا و امکان استفاده از وسایل کمک آموزشی، از پیش‌نیازهای یک جلسه آموزشی موفق خواهد بود. برای مثال، باید به خاطر داشت که در یک تابستان گرم و در اطاقی که تهویه مطبوع ندارد، هیچ جریان آموزشی قابل قبولی برقرار نخواهد شد. نظیر همین نکته در زمستان سرد و در اطاقی بدون سیستم گرمایشی رخ خواهد داد.

نحوه نشستن افراد در یک گروه کوچک آموزشی

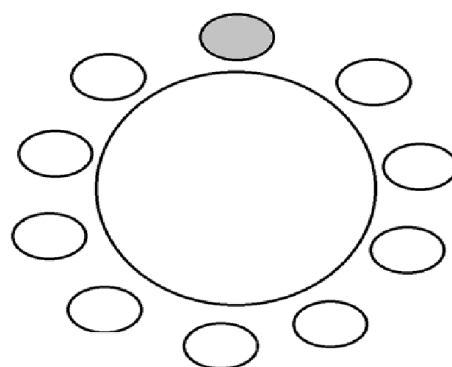
علاوه بر خصوصیات فیزیکی اطاق، نکته دیگری که به بازدهی جریان آموزشی کمک شایان توجهی خواهد کرد، نحوه نشستن افراد می‌باشد [۱۷-۱۴]. معمولاً در کلاس‌های رسمی درس، استاد در مقابل تمام دانش‌جویان و در کنار یا مقابل تخته و یا پرده نمایش قرار می‌گیرد (تصویر ۲).

تصویر ۲- نحوه نشستن افراد در یک کلاس رسمی

این روش یکی از کسل‌ترین و کم بازده‌ترین روش آموزشی برای گروه‌های کوچک می‌باشد. چون در گروه‌های کوچک مهم این است که اعضاء گروه بتوانند هم‌دیگر و در عین حال هماهنگ‌کننده گروه را ببینند. این نکته سبب خواهد شد که

بنابراین، وجود یک میز در این زمینه می‌تواند بسیار کمک کننده باشد (تصویر ۴).

تصویر ۴- نحوه صحیح نشستن افراد در یک گروه آموزشی کوچک در دور یک میز

تجربه‌ی راقم این سطور نشان می‌دهد که دور هم نشستن برای گروه‌هایی تا ۱۰ نفر روش بسیار مناسبی است. هر چند که در این روش، استفاده از وسایل کمک آموزشی با کمی دشواری رو به رو خواهد بود. چرا که حداقل ۲ تا ۳ نفر از اعضاء گروه پشت به پرده نمایش و یا تخته وایت برد قرار می‌گیرند. اصولاً استفاده از وسایل سمعی بصری و به ویژه پاورپوینت، به کارآیی آموزشی یک گروه کوچک می‌افزاید و از همین رو استفاده از آن در اغلب گروه‌های کوچک آموزشی توصیه می‌گردد [۱۸].

بنابراین، برای استفاده از این قبیل وسایل کمک آموزشی و همچنین برای برای گروه‌های بیش‌تر از ۱۰ نفر، باید شیوه نشستن شرکت کنندگان را باز هم تغییر داد [۱۷-۱۴]. یکی از بهترین شیوه‌هایی که برای گروه‌های نسبتاً بزرگ‌تر مثلاً تا ۲۰ و یا حتی ۳۰ نفر به خوبی جواب می‌دهد، روش نشستن نعل اسبی (Horseshoe) است (تصویر ۵).

تصویر ۵- نحوه صحیح نشستن افراد در یک گروه آموزشی کوچک به شکل نعل اسبی

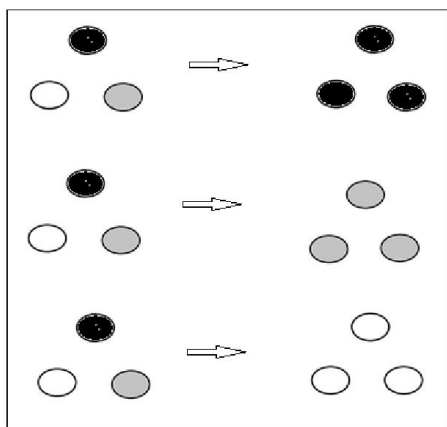
در این روش افراد دور یک میز خواهند نشست که مانند نعل اسب طراحی شده است. همه افراد در سه طرف میز حلقه خواهند زد، بنابراین، به راحتی می‌توانند با یکدیگر و با هماهنگ‌کننده گروه تعامل داشته باشند. آن قسمتی که خالی است، برای پرده نمایش و یا تخته وایت برد در نظر گرفته می‌شود. تجربه شخصی راقم این سطور همچنین نشان می‌دهد که اگر در روش نشستن نعل اسبی این امکان وجود داشته باشد که هماهنگ‌کننده در صورت لزوم در میان افراد قدم زده و ارتباط نزدیک‌تری را با همه اعضاء گروه ایجاد کند، تأثیر آموزشی بیش‌تری را از خود خواهد گذاشت.

نحوه نشستن افراد در یک گروه کوچک آموزشی بر

اساس شیوه‌های مختلف آموزشی

آنچه که تا به حال در باره نحوه نشستن افراد در یک گروه کوچک آموزشی گفته شد، مربوط به شروع جلسه آموزشی است. ضروری است تا در ادامه هر جلسه آموزشی و بسته به موضوع آموزشی و خصوصیات شرکت کنندگان، شیوه‌های متنوعی از آموزش مورد استفاده قرار گیرد [۴]. برای نمونه،

به این ترتیب، هر یک از اعضای گروه، تجربه کار در دو گروه متفاوت را به دست می‌آورد [۹] (تصویر ۷).

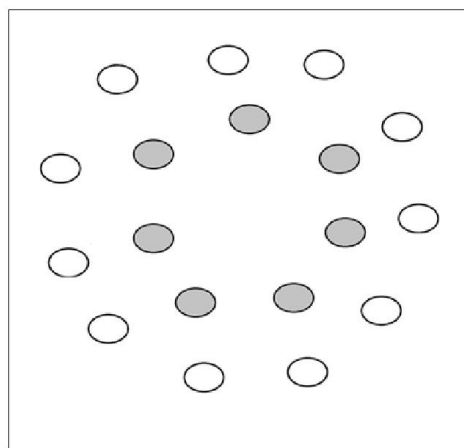

تصویر ۷- نحوه صحیح نشستن افراد در یک گروه آموزشی کوچک به شیوه گروه‌های متقاطع

نتیجه‌گیری

برای آنکه از پویایی گروه‌های کوچک آموزشی به بهترین شیوه استفاده شود، هماهنگ کننده گروه باید ابتدا مکان آموزش را از نزدیک مورد بازدید قرار دهد. اندازه بهینه محل آموزش، صندلی‌های راحت، هم‌چنین، نور کافی، رطوبت مناسب، درجه حرارت قابل قبول اطاق و قرار گرفتن در محلی خلوت و بدون سر و صدا همراه با امکان استفاده از وسایل کمک آموزشی، از پیش‌نیازهای یک جلسه آموزشی موفق خواهد بود. علاوه بر خصوصیات فیزیکی اطاق، نکته دیگری که به بازدهی جریان آموزشی کمک شایان توجهی خواهد کرد، نحوه نشستن افراد می‌باشد. نحوه نشستن افراد در گروه‌های کوچک آموزشی باید با کلاس‌های رسمی درس کاملاً متفاوت بوده و امکان تعامل متقابل شرکت کنندگان را فراهم آورد.

یکی از این شیوه‌ها، با عنوان ظرف ماهی طلایی (Goldfish bowl) شناخته می‌شود. در این شیوه، رفتار اعضای یک گروه در حالی که مشغول به فعالیت مورد نظر هستند، توسط اعضای یک گروه دیگر که گرداگرد آنها نشسته‌اند، مورد مشاهده قرار می‌گیرد. در انتهای جلسه، بازخوردهای اعضای گروه دوم در اختیار گروه اول قرار خواهد گرفت. هم‌چنین، هماهنگ کننده ممکن است که جای دو گروه را عوض کرده و فعالیت مورد نظر را یک‌بار دیگر اجرا نماید [۱۲] (تصویر ۶).

تصویر ۶- نحوه صحیح نشستن افراد در یک گروه آموزشی کوچک به شیوه ظرف ماهی طلایی

هم‌چنین، هماهنگ کننده در شیوه گروه‌های متقاطع (Crossover groups)، اعضای یک گروه را به زیر گروه‌های کوچکتر تقسیم می‌نماید. برای نمونه، اعضای یک گروه ۹ نفری ابتدا به ۳ زیرگروه ۳ نفری تقسیم شده و در یک محدوده زمانی مشخص، بر روی موضوع مورد نظر بحث می‌نمایند. هماهنگ کننده سپس، این ۹ نفر را دو مرتبه به ۳ زیرگروه ۳ نفری جدید تقسیم می‌کند، با این تفاوت که هر گروه جدید، شامل یک نفر از سه گروه قبلی است. در این زیرگروه‌های جدید، دومرتبه همان موضوع مورد بحث قرار خواهد گرفت.

References

- [1] Jones RW. Learning and teaching in small groups: characteristics, benefits, problems and approaches. *Anaesth Intensive Care* 2007; 35 (4): 587-92.
- [2] Rezaeian M. Teaching and Learning in Small Groups. *JRUMS* 2019; 18 (2) :105-106.
- [3] Rezaeian M. The Role of Facilitator in Teaching and Learning Within Small Groups: A Continuing Education Article . *JRUMS* 2019; 18 (2) :201-6
- [4] Rezaeian M. The Most Important Teaching Methods in Small Groups. *JRUMS* 2019; 18 (4): 401-6
- [5] Lemoine ER, Rana J, Burgin S. Teaching & Learning Tips 7: small-group discussion. *Int J Dermatol* 2018; 57(5): 583-6.
- [6] Rezaeian, M. Small group teaching in medical and health Education: A perspective of developing world. *Middle East J Business* 2012; 7(1): 11-14.
- [7] Knox R. Facilitating a small group teaching session. *InnovAit* 2011; 4(6): 360-7.
- [8] McKimm J, Morris C. Small group teaching. *Br J Hosp Med (Lond)* 2009; 70(11): 654-7.
- [9] Rezaeian M. An Introduction to Focus Group Research. *J Rafsanjan Univ Med Sci* 2019; 18 (1): 97-104.
- [10] Exley K, Dennik R. Small group teaching – tutorials, seminars and beyond. 2004. Routledge Falmers. ISBN 0415 307171.
- [11] Cantillon, P., Hutchinson, L. and Wood, D. (eds) ABC of learning and teaching in medicine. 2003. BMJ Publishing Group ISBN 07279 16785.
- [12] Jaques D. Teaching small groups. *BMJ* 2003; 326(7387): 492-4.
- [13] Tuckman BW. Developmental sequence in small groups. *Psychol Bull* 1965; 63: 384–99
- [14] Kitchen M. Facilitating small groups: how to encourage student learning. *Clin Teach* 2012; 9(1): 3-8.
- [15] McKimm J, Morris C. Small group teaching. *Br J Hosp Med (Lond)* 2009; 70(11): 654-7.

-
- [16] Bell C, Paterson J, Warman S. Tips for small group teaching. In Practice 2014; 36: 307-9.
- [17] Lynne Allery. Use small groups to invigorate your teaching, Education for Primary Care, 2012; 23(6): 446-50.
- [18] Rezaeian M. Some Guidelines for Using PowerPoint Software in Teaching Health Sciences . *JRUMS* 2018; 17(3): 283-90..

The Environment and Seating Arrangement of a Small Teaching Group

M. Rezaeian¹

Received: 01/01/2020 Sent for Revision: 02/02/2020 Received Revised Manuscript: 05/02/2020 Accepted: 08/02/2020

Small groups which form for teaching and learning process would have substantial outcomes if manage properly. Evidence suggests that environment and seating arrangement of the learners would have considerable impacts on the success of a facilitator to properly use from the dynamics of the group. The aim of the present article is therefore to discuss the appropriate environment and seating arrangement of such small groups.

Key words: Small group, teaching, learning, environment, seating arrangement

How to cite this article: Rezaeian M. The Environment and Seating Arrangement of a Small Teaching Group. *J Rafsanjan Univ Med Sci* 2020; 19(3): 315-22. [Farsi]

---

*1-Prof., Dept. of Epidemiology and Biostatistics, Occupational Environmental Research Center, School of Medicine, Rafsanjan University of Medical Sciences, Rafsanjan, Iran. ORCID: 0000-0003-3070-0166
(Corresponding Author) Tel: (034) 31315123, Fax: (034) 34331315, E-Mail: moeygmr2@yahoo.com*